

ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

3—

IV

Ἡ ἀποτυχία ὅμως ἴσαμε τις ἀρχές τοῦ 19ου αἰώνα τῆς ριζοσπαστικῆς ἐνέργειας, δὲν ἔκλεισε καὶ τὴν πλατεῖα ροῦγα πρὸς τὴν ὀλόφωτη πεδιάδα τῆς μεγάλης, τῆς τελικῆς ἐπιτυχίας.

Ἡ προεπαναστατικὴ κ' ἡ ἐπαναστατικὴ δράση ἔπρεπε βέβαια ὕστερ' ἀπ' τὴν Ἀναγέννηση νὰ φέρῃ τὴν ἀληθινὴ σωτηρία στὸ Ἀνθρώπινο γένος. Ἡ εὐλογία τοῦτη δὲν ἦρθε. Οἱ ἀφορμές ὅμως δὲ βαραίνουν καθόλου οὔτε τὴν πνευματικὴ συνείδηση οὔτε τὴν ἠθικὴν ἀξία τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ριζοσπαστικοῦ ἀγώνα. Αὐτὸ θὰ τὸ κυττάξουμε στὸν ἐπίλογο τῆς μελέτης αὐτῆς, ὅταν θὰ μελετήσουμε τὰ δεδομένα ποῦ ἔχουμε σήμερα νὰ πιστεύουμε πὼς ροδίζει καινούργια ἐποχὴ. Ἄλλωστε οὔτε ἀνάκοπεν ἡ ἀποτυχία τὴν κίνηση τῆς ὑψηλῆς ριζοσπαστικῆς ἰδεολογίας ποῦ, ἄς τὸ ξαναποῦμε, παραστατικά μὲ μιὰ φιλόδοξη κ' ἐκστ-τικὴν εἰκόνα, οἱ ρίζες τῆς βυθίζονται βαθειὰ καὶ στέρια στὴ Γῆς κ' ἡ χλωροσιὰ τῆς ἀνεμίζεται στὸν χρυσοπόρφυρον χιθῆρα τῶν τελικοτήτων τοῦ ἀνθρώπινου προορισμοῦ.

Γιατί ἀμέσως ὕστερ' ἀπ' τὴ Γαλλικὴ ἐπανάσταση καὶ τὴ ναπολεόντιαν ἀνασύνθεση τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν πολιτειακῶν καθεστώτων τῆς Εὐρώπης, ἀφηνίστηκεν ὁ βαθειὰ κοιμάμενος παλμὸς τῆς ζωῆς. Οἱ ἐθνικοί, πολιτικοί, πολιτειακοί καὶ κοινωνικοὶ θρίαμβοι τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ τιτανικοῦ ἀντιπρόσωπου τῆς ὕστερ' ἀπ' τὴν ἀγνιστικὴ μυσταγωγία τοῦ Βατερλώ, σήκωσαν πλατοφτέρονους, ἀστολομύτες, μακροκράχτες, συνταραχτικούς τοὺς ἀετοὺς τῶν καινούργιων ἰδεολογιῶν ἐπάνω ἀπ' τὴ μύθη κοιλιάδα τῆς ζωῆς. Σοφοὶ καὶ τεχνίτες, καλλιτέχνες καὶ δημοσιολόγοι, ρήτορες καὶ πρωτοστάτες τῶν Κοινοβουλίων, πανεπιστημιακοὶ φιλόσοφοι καὶ μελετητῆς, ἱεροφάντες τῆς ἐλεύθερης σκέψης καὶ γιγαντομάχοι τῆς θεωρίας, μυαλὰ πρακτικῶν ρατσιοναλιστῶν καὶ ρατσιοναλιστῶν ποῦ ἀδράχνουν στ' ἀσύντριφτα ἀστάλια τοῦ θετικισμοῦ τὴν οὐσία τῆς εὐδαιμονιστικῆς ὀλοφροσύνης καὶ καρδιῆς, προπάντων καρδιῆς, συναπαρμένους ἀπὸ τὴν πύρη καὶ τὴ λάμψη τοῦ καινούργιου ἰδανικοῦ, βάλθησαν ὅλοι τοὺς σ' ὅλες τις χώρες, σ' ὅλα τὰ κλίματα, σ' ὅλους τοὺς κύκλους παντοῦ καὶ πάντοτε, ἀδιάκοπα, ἔντονα, ἀκούραστα, πεισματικά, μὲ πίστη ὑψηλὴ, μὲ φιλοδοξία ἱερὴ, μ' ἀλαξονία ἀποστολική, μικροὶ καὶ μεγάλοι ἀντιπρόσωποι ὅλοι τοῦ καινούργιου ἀφανέρωτου Θεοῦ, νὰ πραγματοποιήσουν τὰ πρωτοχάραγα ὄνειρα τοῦ 18ου αἰώνα.

Τὰ κοινωνικά φαινόμενα γίνονται ἀντικείμενο ριζικῆς κ' ἐπίμονης ἔρευνας. Παίρνονται στὴ συνολικὴ τους ἀποψη. Καὶ φανερώνονται ἀπὸ δεκαετηρίδα σὲ δεκαετηρίδα στὴν ἀρχὴ, ἀπὸ χρονιά σὲ χρονιά κατόπι, ἀπὸ μῆνα σὲ μῆνα κ' ἀπὸ ὥρα σὲ ὥρα ἀργότερα, ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή στὶς μέρες μας, καθάρειες, χτυπητῆς, ἀνυπόταγες, χαρακτηριστικῆς οἱ κεντρικῆς γραμμῆς, οἱ λεπτομερειακῆς οὐσιαστικότητες τοῦ Κοινωνικοῦ Προβλήματος. Κι' ὅπως ἡ Ἀναγέννηση, κάνοντας τὰ πρῶτα τεράστια θήματά της πρὸς τὸ μέγα, τὸ κεντρικὸ φῶς τῆς καλλιτεχνικῆς καὶ φιλοσοφικῆς Ἀλήθειας, συναπάντησε μπροστά της νὰ προβάλλουν μέσ' ἀπ' τὰ ἐρέβη τῶν ψυχῶν καὶ τῶν διανοιῶν ὄλων τῶν Λαῶν κ' ἔ-

θνῶν τῆς Νοτιοδυτικῆς καὶ Κεντρικῆς Εὐρώπης οἱ πλώριοι θεῖκοι ἐργάτες τῶν ριζικῶν ἀναδημιουργικῶν μεταρρυθμίσεων στὴ συνολικὴ θεωρητικὴν ἀποψη τῆς ζωῆς, ἔτσι ἀμέσως ὕστερ' ἀπ' τὸ διαφάνισμα τοῦ Ἐπαναστατικοῦ καὶ τοῦ ναπολεόντιου κυκλώνα πρόβαλαν ὀλοῦθε σ' ὅλες τις χώρες τῆς Εὐρώπης καὶ πέρ' ἀπ' τοὺς ὠκεανοὺς στὸν Καινούργιο Κόσμο οἱ ἀλάθευτοι ἐργάτες τῶν κοινωνικῶν καθαρῶν κ' οἱ προφήτες τῆς βιολογικῆς Ἀλήθειας.

Ἡ Γαλλικὸς φιλελευθερισμὸς πᾶλλον τὴ δίκωπη ρομφαία του ἐπάνω ἀπὸ κάθε λογῆς ἀπολυταρχισμό, ὁ Γερμανικὸς Κρατικὸς Ἰδεαλισμὸς δίνοντας μ' ἀπλοχεριὰ τ' ἀγαθὰ τῆς κοινῆς εὐτυχίας, ὁ Ἀγγλικὸς ὠφελμισμὸς φοβερίζοντας τοὺς ψυχοφτόρους καὶ σωματοφτόρους ἰσκιους τῶν προλήψεων, ὁ Ρωσικὸς Μηδενισμὸς βαθειὰ πηγὴ τοῦ γενικοῦ καθαρμοῦ, ἰδοὺ οἱ πολυσύνθετοι κεντρικοὶ πυρήνες τῆς καινούργιας ἰδεολογίας. Γύρω τοὺς θρονῶντ' ἀστράφτει ἡ θεωρία κ' ἡ ἐνέργεια τοῦ φοβεροῦ 19ου αἰώνα. Ἡ ζωὴ ἀνεβαίνει μονάχη, δίχως ἀντιπρόσωπο, γυμνή, ὠραία καὶ σοφὴ σὰν τὴ Παλλὰδα στὸ μέγα ὄρος Σιναι' κ' ἐκεῖ ἐνωτίζεται τὰ ἱερά μυστικά τῶν παλιῶν εὐτυχιῶν γιὰ τὰ καινούργια, τὰ παρόντα καὶ τὰ μελλούμενα ριζικά της ἀπ' τὸ θεὸ της, ποῦ εἶν' ἀντίλαλος πλατὺς κ' ἀκομμάτιαστος τοῦ γενεσιουργικοῦ παλμοῦ τῆς.

Ἀπὸ τὴν ὄρα τοῦτη ἀρχίζει ἀληθινὰ ἡ Καινούργια Ἐποχὴ. Μπαίνει ἡ Ἀνθρωπότητα στὴ λύση τοῦ δράματος. Ἡ τραγωδία μυρῶνεται ἀπ' τὸ μοσχοβόλημα τοῦ καθαρμοῦ.

Ὁ ἀγώνας ὁ ριζοσπαστικὸς περνᾷ πιά τὰ στάδια τῆς ἐφαρμογῆς. Ἡ θεωρητικὴ λύση, τὸ νεφέλωμα τοῦτο κάθε ἰδεαλιστικῆς κοσμογονίας, γίνεται σύστημα, ἐφαρμοσμένη δηλαδὴ πραγματικότητα. Κι' ὄχι σύστημα ἄψυχο, ἀκαρδο, ἀμυαλο σύστημα προσαρμογῆς καὶ προσανατολισμοῦ, γιατί ἡ ζωὴ ἐφορεῖται ἡ ἴδια ἄμεσα κ' ἄγρυπνα τις τύχες τῆς. Ὁ ριζοσπαστικὸς ἀγώνας ἐπισημοποιεῖται, ἀναγνωρίζεται κ' ἀπ' τοὺς ὄχτους, τοὺς ἀνήθικους, τοὺς καθυστερημένους τοὺς πονηροὺς ἀντιπρόσωπους τῆς κοινωνικῆς ἀμαρτίας.

V

Τὸ 1848 θὰ μείνῃ στὴν ἱστορία τοῦ ριζοσπαστικοῦ ἀγώνα σὰν ἡ καλὴ, ἡ ὀριστικὴ ἀφετηρία ὕστερ' ἀπ' τὴ πολυπόχθη προσπάθεια. Τὸ Κοινωνικὸ Πρόβλημα ἀπὸ τότε σπάζει τὰ ζοφερὰ μουράγια τῶν πατριδῶν, ξεπερνᾷ τὰ σιμάτρα τῶν κρατικῶν συνόρων, δρασκελᾷ μὲ τὸ σπαθὶ τῆς ἰδέας στὸ γέρι τὴ πολυσύνθετη πρόληψη τῶν ἐθνικισμῶν. Ἀπ' τὸν καπνὸ καὶ τὰ ἐρείπια τῆς πολύχρονης πᾶλης δρῶνεται ὀλόφωτος στὰ γυμνασμένα μυαλὰ, στὶς ἀδολες καρδιῆς στὶς ψυχῆς τῶν γενναίων ὁ Σοσιαλισμὸς. Ὁ ἀγώνας στρέφεται ἄμεσα κατ' ἐναντίον τῶν ὠφελημάτων τῆς Ἐπανάστασης καὶ τὰ σωριάζει κάτω μὲ τὰ βέλη τῆς θεωρίας καὶ τῆς ἠθικῆς. Ἡ Σοφία δουλεύει τὸ Σοσιαλισμὸ, ἡ Πίστη δουλεύει τὸ Σοσιαλισμὸ, ἡ Αἰσθαντικότητα δουλεύει τὸ Σοσιαλισμὸ, ἡ Ἀλήθεια δουλεύει τὸ Σοσιαλισμὸ. Ἡ Κομμούνια διψᾷ αἷμα καὶ θὰ πῆ μιά μέρα τὸ αἷμα τῆς Κοινωνίας. Ἡ Κομμούνια θέλει ἐξίλασθ' ἡ θύματα καὶ θὰ δεχτῆ μιά μέρα στὸ βωμὸ της σὰν ὀλοκαύτωματὸ Κράτος. Ἡ Κομμούνια ἀποδέχεται τὴν ἔφεση τοῦ ἀτομικισμοῦ καὶ θὰ γητέψῃ μιά μέρα μὲ ξόρκια μακρόλογα καὶ μεγαλοδύναμα τὸ συνολικὸ συνασπισμὸ. Ὁ Κάρολ Μάρξ. Ὁ Ἐγγελ. Ἡ θεωρία τῶν ἀξιών τῆς

ζωής και της 'Εργασίας. 'Ο Συνεργατισμός. 'Ιδού ή Καινούργια Πίστη.

'Ο ριζοσπαστικός αγώνας γίνεται πρώτ' αγώνας τάξεων, ξετυλίγεται σε πάλη μεθόδων, πλάθεται σε γιγαντομαχία αντιλήψεων και καταλήγει σε άμυλλα κοινωνικών σκοπιμοτήτων.

'Ο πόλεμος του 1866 δυναμώνει την Πρωσία ως κράτος, ο πόλεμος του 1870 δίνει φτερά στον Κρατικόν 'Ιδεολογισμό του Μπίσμαρκ. 'Ενας καινούργιος Λαός ετοιμάζεται για τὸ ριζοσπαστικὸν αγώνα. 'Η Γερμανία κρατεί τὴν ρόδα τοῦ Κοινωνικοῦ Προβλήματος. 'Ο πόλεμος του 1878 ξηλώνει τὴν ἀνάγκη εὐφανεροῦ ἀρνητισμοῦ στή Ρωσία. Καὶ διαλαλιένται παντοῦ τότες οἱ πόθοι καὶ οἱ σκοπιμότητες τοῦ Ρωσικοῦ Μηδενισμοῦ. 'Ο πόλεμος του 1900 ζωντανεύει τὴν φρίκη. 'Η 'Αγγλία Κράτος, ἡ 'Αγγλία Δύναμη, ἡ 'Αγγλία Κοσμοκρατορική ἐξουσία ἀντιμετωπίζει τὴν 'Ελευθερία τῆς Γῆς. Τὸ Κράτος πῆρε συναισθησι τῶν ἀξίων του. 'Αξίες ἀμαρτωλῆς καταγωγῆς, δεδομένα κακῶν βουλήσεων. Κίνδυνοι ἐξωτερικοὶ γιὰ κάθε κρατικὸν ἀπολυταρχισμό, κίνδυνοι ἐσωτερικοὶ γιὰ κάθε κρατικὴ Κοινωνία. 'Ο Ἀλόυδ Τζώρτζ.

Μπαίνουμε στὸν 20ον αἰῶνα. 'Η 'Εργατοσοσιαλιστικὴ Διεθνιστικὴ συνοργάνωση τῶν ἐργασιῶν.

'Αρχίζει ἡ φοβερώτερη, ἡ ἐκπληκτικώτερη, ἡ σκοπιμότερη γιγαντομαχία τῆς 'Ιστορίας τοῦ Κόσμου. Τὰ Κράτη ἀντιμέτωπα στὸ 'Ανθρώπινο 'Ιδανικό. Κοινωνίες 'Εθνικῆς ἀπ' τὴν μιὰ μεριὰν, ἀπ' τὴν ἄλλη Συνεργασία ομάδων, Διεθνιστικὸς 'Ανθρωπισμός, Πίστη στήν ἀξία τῆς 'Ενιαίας 'Ανθρωπότητος.

'Ολα τὰ μέσα τῆς θεωρίας, τῆς ἐνέργειας, τῆς 'Ιδεολογίας καὶ τοῦ συναισθηματισμοῦ δουλεύουν τρομακτικά. Τὰ Κράτη ὑπόσχονται, ἡ Κοινωνία δειλιάζει, ὁ Συνεργατικὸς κ' ὁ Διεθνιστικὸς 'Ανθρωπισμός κερδίζει ἔδαφος παντοῦ, τὰ Κοινοβούλια μπαίνουν ἀνάμεσα τῶν ἀντιμαχομένων. Μέση λύση φωνάζουν τὰ Κράτη, «τόπο, ἀέρα!» δοῦνται ἡ Διεθνῆς. 'Ο Συνεργατισμός ἀρχίζει νὰ ροκανίζει τὸ Κεφάλαιο, ὁ Διεθνισμὸς ἀρχίζει νὰ κλονίζει τὰ σύνορα, ὁ 'Ανθρωπισμὸς ἀρχίζει νὰ κατακλύζει τὶς Πατρίδες. 'Η Σοσιαλδημοκρατία. 'Ο Ραντικαλισμός. 'Ο 'Εκστρεμισμός. 'Ο 'Εργατισμός. 'Ο Μαξimalισμός. Στὴν 'Αγγλία φιλεργατικὴ μεταρρύθμιση ἀξιόλογη. Στὴ Γερμανία φιλεργατικὴ προστασία βαρυσήμαντη. Στὴ Γαλλία ὁ Συνδικαλισμός. Στὴν 'Ιταλία τὸ ἴδιο. Στὴ Ρωσία τσεκούρι καὶ φωτιά. 'Απάνω ἀπ' τὰ σύνορα τῶν Πατριδῶν, ἐπάνω ἀπ' τὰ μουράγια τῶν Κρατῶν, ἀπλώνονται τεράστια χέρια καὶ σφίγγονται γιὰ τὸν κοινὸν ἀγώνα. Κράτη καὶ λαοὶ ἀντιμετωπίζονταν. Οἱ ἐργάτες ὅλου τοῦ Κόσμου ἀποτελοῦν ἴδια τάξη ξεχωριστὴ στὴ μέση τῶν κρατικῶν καὶ ἐθνικῶν ὠκεανῶν. Βράχοι ἀσύντριφτοι στὴ μανία τῶν θυελλῶν καὶ τῶν καταγίδων. Οἱ Πολιτικοὶ Συνασπισμοὶ τρέμουν τὰ Συνέδρια τοῦ Διεθνισμοῦ. Τὸ Κεφάλαιο κ' οἱ θεομοὶ ἡ 'Ιδιοκτησία κ' ἡ Κοινωνικὴ ἠθικὴ ἀποτροπιάζονται μὰ φροντίζουν καὶ πὸς βαθεῖα ἀναρριγοῦν στὸ μαντικὸ βόγγο τοῦ ἠθικοῦ καὶ διανοητικοῦ Μινόταυρου ποῦ λάμπει καὶ καίει στ' ἀνήλιαγα κατώγια τοῦ ἀπεμπολισμοῦ. 'Η Πολιτεολογία ἀντιμάχεται τὴ κοινωνιολογία, ἡ Διπλωματία γρατσουνίζει ὄρνιο βρωμερὸ τὴ ζωῆ.

Πρέπει νὰ δοθῆ μιὰ λύση. Τὰ Κράτη σύμμαχα ἢ ἀντίμαχα ὑπόσχονται ἀμοιβαία ν' ἀλληλοβοηθηθοῦν

στὴν κρίσιμη ὥρα. 'Ο ριζοσπαστισμὸς ἐλλίπει, ὁ Κρατισμὸς δειλιάζει. Διαβούλια κρατικά καὶ Συνέδρια ἀνθρωπιστικά. Βρισκόμαστε στὴν ἐνδεκάτη. Πάει νὰ σιμάνη ἡ δωδεκάτη. Σὲ λίγο ἀκούγεται τὸ «'Ανάστα ὁ 'Ανθρωπος δικάσαι τὴν Γῆν.»

Τὸ Συνέδριο τῶν Βρυξελλῶν ὕστερ' ἀπ' τὶς ἐκλογὲς τοῦ Ράιχσταγ τοῦ 1911 ὠθεῖ βίαια τὴν λύση. 'Ο Μπέμπελ καὶ ὁ Ζωρὲς πρωταγωνιστοῦν. 'Η κρίση τοῦ 'Αγγαντιρ, ἰδοῦ μιὰ ἀφορμὴ. Οἱ Βαλκανικοὶ ἄλλη ἀφορμὴ. Στερνὸς σταθμὸς ἡ δολοφονία τοῦ Σεραγιέβου. Καὶ μπαίνουμε στὸν κύκλο τῆς Κρίσης. 'Ο 'Ευρωπαϊκὸς πόλεμος. "Ω, τί δοκιμασία. "Ω, τί σταθμὸς, ὦ, τί φάση στὴ δημιουργικὴν ἐξελικτικὴν τὴν Κοινωνικοῦ Προβλήματος.

Τὰ πάντα ὠρίμασαν κ' ἀπ' τὰ δυὸ μέρη. Τὰ Κράτη κ' οἱ 'Αστοὶ θέλουν τὸν πόλεμο γιὰ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ τὴν ἀρετὴ. 'Ο ριζοσπαστισμὸς κ' ἡ Αὐτρωσι θὰ πολεμήσουν γιὰ τὰ μεγάλα ριζικά τῆς 'Ανθρωπότητος. Κι' ὁ πόλεμος ὅπως τότε δοκίμασεν ὅλη ἡ 'Ανθρωπότητα ξέσπασε. Πῶς ; 'Ὡς συντέλεια τῶν παλιῶν ἀμαρτωλῶν καθεστῶτων. Τὰ κράτη μεταχειρίζονται τὴ σοσιαλιστικὴν ἐπιστήμη γιὰ νὰ κρατηθοῦν ἐν ἀνῶσιν ἀγῶνα τους. Κρατικὸς σοσιαλισμὸς ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη. Συνεργατισμὸς παντοῦ. Κρατικοποίηση τῶν πάντων. "Ὡστε ἦταν ὄλ' αὐτὰ ποῦ ἐπαγγελόταν τὸ Σοσιαλιστικὸ Ἐδαγγέλιο δυνατά; 'Ο πόλεμος γίνεται στάδιο ἐφαρμογῆς τῶν σοσιαλιστικῶν θεωριῶν.

Καὶ στὴ Ρωσία ξεσπάει τὸ μέγα κίνημα. 'Ανατρέπεται στὸ βυθὸ ἡ προσωποποίηση τῆς Κακίας. "Ὅλα ἔτοιμα γιὰ τὴν εὐτυχία. "Ὅλα μελετημένα, ὅλα ἀποδειγμένα, ὅλα ἐφαρμοσμένα. Στὴ βορειανατολικὴ πλευρὰ τοῦ πολεμικοῦ βουλκάνου ἀναβλασταίνει ἀπ' τὴν καπνὰ καὶ τὴ στάχτη ἡ νέα Χαναάν, ἡ γῆ τῆς 'Επαγγελίας.

Θὰ δοῦμε τώρα τ' ἀντίρροπα, τ' ἀναπόφευκτα, τὶς φενάκες. Μὰ τὸ Κοινωνικὸ Πρόβλημα ὅμως θὰ λυθῆ. Θὰ λυθῆ ὀριστικά. Θὰ κυττάξουμε τώρα πῶς θὰ τὸ δεχτῆ ὁ κάθε Λαός. Θὰ μελετήσουμε τὴν μερικὴν ἀποψη καὶ θ' ἀνασυνθέσουμε τὶς μερικότητες στὴν γενικὴ συνισταμένη.

*'Ἐχει συνέχεια]

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ

ΗΘΙΚΑ ΠΑΡΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

24

*Νὰ μὴ δουλεύεις, νὰ γλεντᾷς,
νὰ τρώς ἀπὸ τὰ ξένα,
ὅταν καταφέρνεις πάντα σου,
θὰ ζῆς εὐτυχισμένα.*

25

*"Ὅσο εἶσαι νέος ν' ἀγαπᾷς
πλούσιες ἀπορροαλλούσες
μὰ νὰ τοὺς λές : «ἀγάπες μου
χ ρ υ σ ἔ ς, χρυσομαλούσες!»*

26

*"Αν πλούσιος ἀπὸ φτωχὸς
γίνῃς ποτὲ, θυμίσου
πῶς κι ἄλλοι ὑπάρχουνε φτωχοὶ
καὶ ... φάε καὶ κοιμήσου !*

ΑΝΘΕΜΙΟΣ